

Předmluva

Přestože se již několik let nezadržitelně noříme do 21. století a před lidstvem vystávají nové, dosud netušené problémy, znovu a znovu se veřejnost vrací k tolik dramatickému století předcházejícímu. Nejde přitom jen o záležitost historiků, kteří jsou již ze své profese přirozeně zahleděni do minulosti, ale dějiny 20. století tvoří stále důležitou součást zájmu všech lidí, kteří disponují alespoň minimálními prvky historického vědomí. Pomineme-li stálý zájem o extrémně dramatická témata (světové války, konkrétní projevy totalitarismu nejrůznějšího druhu, biografie známých osobností), pak jsou nejčastějším předmětem pozornosti dlouhodobé trendy vývoje, jež procházejí celou epochou a tvoří podstatnou součást živého historického odkazu. Jedním z těchto témat je nepochybně boj mezi demokracií a totalitarismem, který se v různých podobách prolínal téměř celým stoletím. Dějepisci, ale i politologové a filozofové, pokoušející se dospět k přesnějšímu hodnocení zmíněné éry, hledají, jaké hybné síly ovlivňovaly tento zápas, zda a jak přispívaly k řešení konfliktů či jaké překážky se stavěly do cesty všelidské touze po důstojné existenci. Ruku v ruce s tím jde zájem o konkrétní politické prostředí, o modely politického uspořádání, které nabízejí člověku dostatečný prostor pro uplatnění jeho přirozených práv a svobod, respektují principy mezilidské solidarity a usilují o eliminaci násilných metod řešení společenských rozporů. Uvedeným parametrům nejlépe odpovídá politický systém založený na principech parlamentní demokracie. Celá řada aspektů tohoto komplikovaného fenoménu čeká stále na hlubší zpracování.

Politický systém označovaný jako parlamentní demokracie představuje mimořádně křehkou formu vztahu mezi státem a občanskou veřejností. Proto vyžaduje neustálou kultivaci a obezřetnost vůči nebezpečí destabilizace a vůči pokusům o nastolení jiných, pro člověka méně příznivých forem vládnutí. Demokracie je, jak se kdysi vyjádřil T. G. Masaryk, permanentní diskusí,¹ je však také otázkou lidské vůle. Lidé pro ni musí dozrát, musí o ni aktivně usilovat a musí ji stále udržovat při životě. Demokracie také předpokládá konsensus rozhodujících složek společnosti, od většiny ale zároveň vyžaduje toleranci a schopnost pochopit a také reflektovat odlišné názory a postoje. Takový systém přirozeně

1 „V demokracii je svoboda, volnost, demokracie... znamená diskusí, tj., nesmí se nikomu překážet, kdo má jiné a opačné mínění.“ (Tomáš Garrigue MASARYK, *Cesta demokracie: Soubor projevů za republiky*, sv. 1, 1918 – 1920, vydání 1., Praha 1933, s. 98).